

Prof. Dr. Ali Bardakoğlu: Dini de laikliği de rahat bırakalım

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu; “Türkiye’de laiklik oturmuştur. Laiklik o kadar çok beğeniliyor ki, herkes kendi düşüncesini onun üzerinden anlatmaya çalışıyor. Dinin laiklikle bir sorunu yok, laikliğin de dinle bir sorunu yok. Laiklik adına yapılan tartışma bir öz tartışması değil, böyle bir kuşku da yok. Laikliği nasıl anlamalıyız tartışması var” diyor.

En çok konuştuğumuz şey?..

Dini bilgi sahibi olmak mı zor, derin bir dini duyguya ulaşmak mı?

Bilgiye ulaşmak kolay da onu anlamak, anlamlandırmak ve kişiyi etkileyecek düzeyde hayata geçirmek, duygu boyutuna ulaşmak çok zor.

İnsanda duygu inşa edemeyen, insanı derinleştiremeyen bilgi dini de olsa bir işe yaramıyor.

Din hepimize lazım.

En çok dünyada lazım.

Yaşarken, nefes alıp verirken, düşünürken, hissederken lazım.

İlginç bir nokta ki, dini önemsesek de, önemsemesek de, inansak da inanmasak da sürekli onu konuşuyoruz.

En çok konuştuğumuz şey bizi en çok etkileyen şeydir esasında.

Din kendini her durumda kabul ettiriyor bize.

Aslında “dinsiz” yaşayamıyoruz biz.

Ama dini öğrenmek, dinde bilgi ve duygu düzeyinde derinleşmek gibi sahici bir çabamız da yok. Bu çaba büyük ölçüde “dindarlarda” da yok, dine teğet geçenlerde de.

Gerçek şu ki hepimiz dindarız ama düşünce, bilgi, duygu ve eylem düzeyle-rimiz farklı.

Farkında mısınız hepimiz dindarız...

Bu kadar önemsedüğümüz bir “gerçeği” neden önemsemiyormuş gibi davranıyoruz?

Anlaşılır gibi değil.

Sakın laiklik algımız bunda etkili olmasın...

* * *

Türkiye’de toplum dindarlaşıyor mu, laikleşiyor mu tartışması var. Din ve laiklik birbirine rakip ve zıt olarak görülüyor

Laiklik bir inanç değil, yönetim mutabakatıdır. Aynı zamanda din özgürlüğüdür. Madem ki dinle aynı düzeyde değil, bir zıtlama da düşünemeyiz. Laikliği Müslümanlık’la çatışmacı gören, biri varsa diğeri yoktur anlayışı doğru değil. Bazıları kişisel tarafdırlıklarını laiklik adına ileri sürünce, diğeri bunu din adına yapınca din-laiklik kamplaşması var gibi algılanıyor. Türkiye’de laiklik hiçbir zaman tartışılan bir kavram olmadı. Türkiye’nin dindarlığı Osmanlı’dan beri devam eden çok kalıcı bir tercihidir. Türkiye dindarlıktan da, laiklikten de, demokrasiden de vazgeçecek değildir.

“Laiklik karşıtı eylemlerin odağı” olduğu gerekçesiyle iktidar partisine kapatma davası açılıyorsa...

Siyasi tartışmalar bizim dışımızda... Türkiye'de sosyal bilim metodu iyi bilinmediğinden farklı laiklik tarifleri var sanılıyor. Din devlet işlerine, devlet de dine karışmasın. Türkiye'de laikliğin oturduğu doğrudur.

Biz bugün laikliği tartışmıyorsak neyi tartışıyoruz?

Laikliği nasıl anlayıp uygularsak ilerlemeyi sağlarız, bu bakış ağıları arasında fark var. Kimi pozitivist, kimi demokratik dışünebilir. Laiklik o kadar beğenilen bir kavram ki herkes kendi projesini laiklik üzerinden öne çıkarmayı dışündüğu için kendi tanımıyla sunuyor.

Sorun biraz da din-devlet ilişkilerinin tam kurulamamasında. Laikliğin doğru anlaşılmasında Diyanet'in yeri nedir?

Biz işimizi en iyi yaparak dinin doğru anlaşılmasına kapı aralıyoruz. Siyasete karışmıyoruz kendi işimize de karıştırmıyoruz. Kimseden icazet almıyoruz. Dinin doğru bilgisini esas alarak hizmet ediyoruz ve bunu yaparken laikliğin doğru anlaşılmasına da ışık tutuyoruz.

Birey olarak da laikliği önemsiyorsunuz...

Türkiye laikliği oturmuş, benimsenmiş bir laikliktir. Türkiye laikliği hem İslam dınyası için, hem Batı için önemli kazanımlar verecek güçtedir ve böyle bir potansiyele sahiptir. Yeter ki laikliği din karşıtı ve din dışı bir ideoloji haline getirmeyelim. En küçük tartışmalarda konuyu laiklik, din, vatan, millet, bayrak çerçevesine oturtursak hiçbir konuyu sağlıklı tartışamayız. Bunlar üst kavramlar, bunlara zaten bir şey olmaz.

BİZDE TEOKRASİ OLMADI

İslam'da ruhban sınıfı olmadığından mı laikliği bu düzeyde içselleştirebildiniz?

Kilise-siyaset ilişkisinde yaşananlar bizde yaşanmadı. Bizde teokراسi ve din hizmetinde olanların siyasi egemenlik talebi hiç olmadı.

İslam tarihinden çıkan laiklik pratiği var mı?

Osmanlı'da da din devlet ilişkileri laikliğe model olabilecek şekildeydi. şeyhülişlama bir konu gelirdi, “bu dini bir konu değil, bizim alanımıza girmez” deyip cevap vermezdi. Böyle olduğu için de bizde hiç cami karşıtlığı olmadı.

KURSLARDA FALAKALI HOCA YOK

İnsanlara bilgi mi müdahale eder?

Evet. İslam'da bilgi şahışların, kurumların değiştireceği kadar bulanık değildir. Örneğin içki günahdır. Din deruni bir ihtiyaç olduğundan bu bilgi onlara rahat vermez. Günahdır ama Allah affetsin der, madem günah vazgeçeceğim der, üçüncü ihtimalde günahın değişmesini ister ki, bu tür insan azdır. Biz camiye gelen arasında içen-içmeyen gibi tasnif yapmayız. Ne yüzle geldin diyen görevli yoktur, varsa gerekeni yaparız. Kur'an kurslarımızda falakalı hoca kalmadı. Eski kitaplarda bazı kötü hatıralar canlı tutulduğu için eskiyi yeni zanneden kesimler var. Camiye gitmemeye bahane için camiye, görevliyi kötülememek lazım.

Bir ara medyatik hocalar dönemi vardı ekranlarda. Bugün azaldı galiba...

Göreve geldiğim yıllarda reyting malzemesi olarak dini konuların kullanıldığını, herkese mikrofon uzatıldığını görüyorduk. Din bağının çözülmesi hepimize zarar verir. Doktorluk ile din görevliliği benzerdir. Doktor sokaktan hasta toplamaz, görevi tedavi olmak isteyenlere yardımcı olmaktır. Din de öyle. Görevimiz dini nasıl doğru anlarınızın yolunu açmaktır.

Propaganda yapmak değil hizmet vermek

Güzel ifade ettiniz. Din Diyanet'e verilmiş bir propaganda görevi değildir.

ÖZÜR DİLEYEN GAZETECİ YOK

Serdar Turgut gazetelerde din konusunda uzman editörün neden olmadığını sorgulayan bir yazı yazdı, bu nitelikte birini istihdam edebileceklerini söyledi.

Maalesef bir boşluk var medyada. Bir köyde bir imamın yanlış davranışını, 15-20 yıl önce yazılmış kitaplardan bir cümleyi alıp önünü arkasını kesip Diyanet'in fetvası gibi sunuyorlar.

Bu konuyu medya yöneticileriyle hiç konuştunuz mu?

Zaman zaman görüşüyoruz ama öyle büyük bir toplantı yapmadık. İsteyen bana kolay ulaşıyor. Ama haber cazip gelince yayınlıyorlar. Bugüne dek dinle ilgili yalan yanlış haber yapıp özür dileyen kimse olmadı. Bazen ben arıyorum o haberin doğrusu şudur diyorum, ama bir Allah'ın kulu çıkıp da ben yanlış yazdım, doğrusu budur demiyor. n Bazı köşe yazarları Kur'an'da örtünme yok diye fetva veriyorlar.

Sözlüğe bakıp Kur'an ayetlerini açıklamak baltayla saat tamir etmeye benzer. Bu konuda Diyanet'in söyledikleri ortadadır. 14 asırdır Müslümanlar kadınların başını örtmesini dini bir gereklilik olarak görmüşlerdir ve genel çizgi budur.

Gazete köşelerindeki seküler 'teologlar' Diyanet'in işini zorlaştırmıyor mu?

Bunlar vatandaşa ciddi etki yapmıyor. Olayın iki yüzü var; biri dini tecrübe ve algılama yönü, diğeri de hukuki-siyasi yönü. Bir alanın işini diğer alanda görmemeliyiz. Toplumda var olan başörtüsü sorununun çok tartışılmakla çözüleceğini düşünmüyorum.

Zaten tartışma dini değil, siyasi...

Öyle tartışıldığı için kamplaşmalar artıyor, konu çözülmez hale geliyor. Din ve ifade özgürlüğünü önemsiyoruz ama şunu da doğru bulmuyoruz; kimse kendi düşüncesini topluma empoze etmek hakkına sahip değil.

Yani?

Bir dinin nasıl anlaşıldığı o dinin teologları tarafından tartışılacak bir şeydir. Siyasetçinin, gazete yazarının işi değil. Aksi yöndeki tartışmaları vatandaşın algılaması farklı oluyor; dini algılamasına saldırı olduğunu düşünüyor ve dindarlığı içinde ne varsa hepsini korumaya alıyor. Bu durumda hurafelerle mücadele etmemiz de zorlaşıyor.

Dine din dışından müdahale var...

Türkiye'nin 23 tane ilahiyat fakültesi var. Biri farklı konuştuğunda onu göklere çıkarıp ilahiyatçı böyle olur dediğiniz vakit önce o kişiye karşı haksızlık yaparsınız, çünkü şöhreti taşımak zordur, insan kendi fikirlerini putlaştırıyor. Din adına yeni fikirlerin söylenme politikası iyi yönetilemezse toplumda taassup artar.

DİN ADAMI İMAJI KIRILDI

İyi eğitim almış, sosyalleşmiş din görevlisi projeniz vardı ne oldu?

Herkes iyi eğitim almış din görevlisi ister ama kendi çocuğunu vermez. Başkasından beklersek başaramayız. Halkımız para pul sevdalısı değil ama imaj önemli. Din adamı imajı kırıldı. Eski romanlarımızda, sinemada imam imajı öyledir... Bugün onlarca televizyon dizisinde model gösterebileceğiniz bir tane imam, hoca efendi tipi yoktur. O programları yapan şahıslar da, iyi yetişmiş, aydın fikirli din görevlisine ihtiyacımız var der ama bir model ortaya koymazlar. Fakültelerin kontenjan azlığı imam hatip gerçeği ayrı bir sorun.

Çözüm...

Hizmet içi eğitimi önemsiyoruz. Kur'an kurslarındaki kitapları yeniledik. Her şeye rağmen görevlilerimize güveniyorum, onlarla yol alacağız. Cami kütüphaneleri oluşturduk. Görevlilerimiz yılda bir tefsir okusun istiyoruz. Camilerin sadece namaz kılınan yerler olmaması, ilmi, kültürel, sosyal mekanlar olması için çalışıyoruz.

ŞEHİR DİNDARLIĞINI ÜRETEMEDİK

Modern hayatın getirdiği savrulmalar insanları ruhen de sarsıyor. Cami ve benzeri sığınılacak mekanlara ihtiyaç artıyor.

Dini bilginin kültüre dönüşmesi, Müslümanlığın biraz daha aristokrasisini oluşturması gerekiyor. Osmanlı'da şehir dindarlığının biraz daha seviyeli katmanları vardı. Günümüzde katmanlar alt üst oldu, şehir dindarlığı içinde insanların rahat katılabileceği ortam oluşmadı. Bu din görevlisinin değil hepimizin ortak sorunu. Yaşını başını almış, ekonomik bakımdan sorunları olmayan, kültür düzeyi yüksek insanımızın haz alacağı bir mekanın oluştuğunu görmedim.

Camide bu nasıl olur?

Şu anda bunu konuşuyoruz. Cami cemaati böyle bir umut vaat etmiyor. Cami avlularını sosyal kültürel mekanlar yapalım diyoruz.

Camilerde özellikle kadınların abdest alabilecekleri bir yer yok?

Haklısınız. Biz camiye cemaatini şöyle düşünüyoruz; Erkekler, gençler, çocuklar, kadınlar. Biri eksikse olmaz. Adım adım bunu yapıyoruz.

Mahalle aralarına yapılan camiler mimari estetikten yoksun.

Diyanet cami yapımında hiçbir şekilde devrede değil. Bir Alevi köyünde diyelim birkaç kişi cami yaptırmak için girişimde bulunuyor, sonra "Diyanet Alevi köyüne cami yapıyor" deniyor. Bundan biz de şikayetçiyiz ama hâlâ camilerin yapımı tamamen şahısların, derneklerin inisiyatifinde...

İslam'ı giderek daha iyi öğreniyoruz ama

Toplumda dindarlık derinleşiyor mu?

Dünya kuruldu kurulalı, iyi var, kötü var. Her insanda iyilik, güzellik ve kötü duygular vardır, önemli olan iyi duyguların önde olmasıdır. Giderek dinimizi daha iyi öğreniyoruz. Bunun bir

duygu, bir de bilgi boyutu var. Bilgi boyutunun geliştiği kanaatindeyim ama bilmek dindar olmak anlamına gelmez.

Duygu boyutu?

Duygu boyutunu geliştirmemiz lazım. Modern şehir hayatı duyguyu aşındırdı. İnternette binlerce sayfa İslam'la ilgili bilgi var, din bunları öğrenmekle alakalı değil bunların sindirilmesiyle alakalıdır. Dindarlığın özü her an Allah'la bir olabilmektir. Dindarlığın derinliği deyince ben, namaz kılanların sayısının artmasını değil, bunu anlarım. Kılınan namaz, insanları 24 saat denetleyebiliyor, ahlaki güzellik, derinlik, duyarlılık kazandırıyor... Gönül ister ki, bilgi oranında duygu boyutu da gelişsin.

Devletin varlık nedeni, halkına hizmet ise dini önemsemesi gerekmez mi?

Devletin dini önemsemediği kanaatinde değilim. Devletin dini kendine rakip olarak görmekten vazgeçmesi lazım. Din dünyevileşmenin, hırsın, bencilliğin rakibidir. Aslında din sizi dünya hayatı aldatmasın diyor. Modern devlet aslında dini önemser çünkü devletin de sorunu toplumun huzurudur. Din dünya hayatını önemsiz görmüyor ama peşine takılıp sürüklenme diyor.

İslam dünyasındaki sıkıntılar dinden kaynaklanmıyor

Aydınlar arasında din konusunda cehalet var. İslam dendiğinde Batı'da Hıristiyanlığın yaşadığı tecrübe akıllarına geliyor.

İki yanlış yapılıyor. Bir, Batı'nın din-devlet ilişkilerindeki gerilimler esas alınarak bizde aynen yaşanmış gibi düşünülüyor. İki, İslam dünyasında meydana gelen hadiseleri iyi analiz edemediklerinden din üzerinden algılıyorlar, gerilimleri din alanının kavgası gibi görüyorlar, hepsi dinin siyasal başkaldırısı gibi algılanıyor. Birçok şeyin nedeni ekonomiktir, siyasidir...

Din bağı ayrışmayı önler ve birleştirir

Güneydoğu'ya gittiniz. Bu gezi bazı gazetelere, 'devlet bölgedeki tablodan rahatsız oldu, Diyanet'e git, düzelt dedi' şeklinde yansıdı.

Devletin her birimiyle konuşuruz ama beş yıldır görevdeyim, yaptığım hiçbir işi başkasının gözünün içine bakarak yapmadım. Bütün illere gidiyorum, gitmediğim birkaç il kaldı. En son Kars, Iğdır, Siirt, Batman'a gittim. Ankara'da oturup da konuşmayla olmuyor bu işler.

Kürt sorununun çözümünde din faktörünü nereye koyuyorsunuz?

Dinin her yerde olduğu gibi Doğu'da da büyük bir itibarı var. Din bağı çok güçlü bir bağ. Az da olsa din görevlisi kisvesi altında bölücü şeylere destek verenler olmuş. Bunu ayıklamak lazım. Din bizi ayrıştırmaz, birleştirir. Bu o bölge için de böyledir.

Din etkili olduğu oranda istismara da açık...

Bir toplumda bir şeye çok itibar ediliyorsa böyle riskler vardır. Diyanet'in toplumun birliğinden yana olduğunu, terör örgütlerine prim vermediğini herkes biliyor. İnsanın dini duygusu esastır. Bugün birçok insan sırf popüler diye ateistim diyor ama ateist olmak o kadar kolay değildir. Dindar olmak kolaydır.

Yeni Şafak. 23 Haziran 2008

<https://www.yenisafak.com/roportaj/prof-dr-ali-bardakoglu-dini-de-laikligi-de-rahat-birakalim-124650>